

Spaanse winnaars Nobelprijs voor de Literatuur

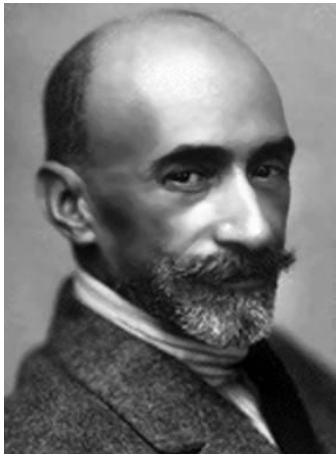
Zeven Nobelprijswinnaars heeft Spanje tot nu toe opgeleverd, waarvan vijf voor Literatuur. Het aantal Spaansschrijvende laureaten staat nu totaal op tien, maar dat komt door winnaars uit verschillende Spaans-Amerikaanse landen. Voor Nederland ziet het beeld er geheel anders uit: ons land kende wel achttien Nobelprijswinnaars, maar tot nu toe geen voor Literatuur. Hoewel deze prijs een oeuvreprijs is, wordt bij de uitreiking soms toch een specifiek werk aangehaald.

José Echegaray y Eizaguirre	1904	El gran galeoto	
Jacinto Benavente Martínez	1922	Los intereses creados	
Juan Ramón Jiménez	1956	Platero y yo	
Vicente Aleixandre	1977	Poemas de la consumación	
Camilo José Cela	1989	La colmena	

De familie van **José de Echegaray** (1832-1916) was van Baskische afkomst. José werd geboren in Madrid, maar bracht zijn jeugd door in Murcia, waar zijn vader leraar Grieks was. Hij voltooide een studie Wiskunde en Economie in Madrid en werkte enkele jaren als wiskundeleraar. Daarnaast schreef hij een aantal wiskundige werken die hem internationale erkenning bezorgden. Toch stapte hij over naar de politiek, werd Minister van Handel en vervolgens van Financiën. Op het hoogtepunt van zijn loopbaan gooide hij echter het roer weer helemaal om en ging theaterwerken schrijven, een passie uit zijn jonge jaren. Met een gemiddelde van twee per jaar bracht hij zijn oeuvre uiteindelijk op bijna zestig toneelstukken, waarvan de helft in versvorm. Bij het grote publiek boekten de opvoeringen veel succes, maar de critici vonden vooral zijn eerste stukken melodramatisch. De opbouw van zijn werken was steeds eenvoudig, logisch, bijna mathematisch, de thematiek echter romantisch: veelal handelend over conflicten in de maatschappij. In Spanje's Gouden Eeuw vond Echegaray zijn voorbeelden en voor de Noor Henrik Ibsen had hij grote bewondering. In 1904 werd hij bekroond met de Nobelprijs voor literatuur, waarbij zijn werk *El gran galeoto*, een drama in drie bedrijven, met name genoemd werd. Hij moest de prijs delen met Frédéric Mistral. De jury motiveerde de keuze voor Echegaray aldus: "Als erkenning voor de vele briljante composities die op originele wijze de grootse tradities van het Spaanse drama hebben doen herleven." Critici in Spanje vonden dat zijn tijdgenoot Benito Pérez Galdós de prijs meer verdiend had.

Jacinto Benavente (1866-1954) was de jongste van drie kinderen van een beroemde kinderarts uit Madrid. Hij studeerde Rechten, maar stopte met de studie toen zijn vader in 1885 overleed. Zijn hart volgend ging hij reizen, literatuur bestuderen, reportages en korte verhalen publiceren en enige tijd zelfs als circusimpresario werken. Benavente trouwde nooit, maar zijn homoseksualiteit moest natuurlijk absoluut verhuuld blijven. In 1892 werd zijn eerste boek gepubliceerd: *Teatro fantástico*. Aan het eind van de negentiende eeuw richtte hij in Madrid een theater op en een eigen literaire kring. Benavente zette zich vooral in zijn beginjaren nadrukkelijk af tegen het populaire 'overdreven melodrama' van Echegaray. Zelf wilde hij gestalte geven aan geloofwaardig, realistisch toneelwerk met een vleugje ironie, zonder moralisme. Zijn oeuvre omvat vooral veel toneelwerk, daarnaast gedichten, beschouwingen over toneel, reisverhalen en andere verhalen. Was zijn toon aanvankelijk behoorlijk scherp, op latere leeftijd toonde hij zich veel bezonken en milder. In 1922 kreeg hij de Nobelprijs voor de literatuur voor 'de waardige wijze waarop hij de tradities van de Spaanse toneelkunst heeft voortgezet'. Tijdens de Burgeroorlog verbleef hij in Valencia, waar hij en zijn toneelwerken enthousiast onthaal vonden bij het Volksfront. In de Francotijd werden hem belemmeringen opgelegd: zo mochten zijn stukken slechts opgevoerd worden zonder auteursnaam. Vanaf 1947 werd hij echter door het bewind omarmd als 'onze vermaarde toneelschrijver'. Benavente liet een zeer uitvoerig oeuvre na, meer dan 170 werken, opgebouwd in ruim zestig jaar. In het Retiro-park in Madrid is een standbeeld voor hem als lievelingszoon van de stad opgericht, maar zijn werk wordt vrijwel niet meer opgevoerd.

Juan Ramón Jiménez (1881-1958) werd geboren in het plaatsje Moguer in de provincie Huelva. Zijn familie bestond uit succesvolle wijnhandelaren. Hij studeerde enkele jaren in Sevilla, aanvankelijk aan een kunstacademie, daarna Rechten, maar voltooide geen van beide. Hij vestigde zich in Madrid en kwam er onder meer in aanraking met Rubén Darío, de invloedrijke dichter uit Nicaragua, leider van de *Modernistas*, en publiceerde zelf ook zijn eerste gedichten. Na de dood van zijn vader in 1900 raakte Juan Ramón Jiménez in een ernstige depressie, waardoor hij jarenlang nauwelijks tot iets in staat was, behalve gedichten schrijven. In 1905, de depressie voorlopig bedwongen, keerde hij terug naar zijn geboortedorp en beleefde zijn meest produktieve schrijversperiode. In 1911 verhuisde hij naar Madrid, waar hij Zenobia Camprubí Aymar leerde kennen, zijn grote liefde. In 1916 trouwden ze in de VS. Die tijd betekende tevens een keerpunt in zijn werk: ervóór intense, gevoelige poëzie, erna lyrisch-intellectuele gedichten. Jiménez kreeg grote invloed op de Generatie van '27. In 1936 vluchtte hij met Zenobia naar Cuba en drie jaar later vestigden ze zich in Washington. Een derde periode in zijn werk breekt aan: de realistische periode. In 1946 maakt hij weer een zware depressie door.

Vanaf 1950 gaf hij college aan de Universiteit van Puerto Rico. In 1956 werd zijn vrouw ernstig ziek. Jiménez laat de rector magnificus van de Universiteit de Nobelprijs in ontvangst nemen.

De motivering van de jury luidt: 'Voor zijn lyrische poëzie die in de Spaanse taal een voorbeeld van een hoogstaande geest en artistieke zuiverheid vormt.' Het aangehaalde *Platero y yo* uit 1914 is een poëtisch verhaal over een ezeltje. Het is in 1951 in het Nederlands vertaald als *Platero en ik, een Andalusische elegie*, en in 2005 bewerkt door M. Vanderzee. Kort na de uitreiking van de Nobelprijs sterft Zenobia aan borstkanker. Ramón komt er niet overheen en overlijdt twee jaar later.

Vicente Aleixandre (1898-1984) is uit Andalusië afkomstig. In Madrid bracht hij zijn schooltijd door en bezocht hij de universiteit. Begin twintiger jaren bekleedde hij, na een studie Rechten en Handelskennis in Madrid, een positie als lector handelskennis. Ook werkte hij enige tijd als medewerker publicaties voor de Andalusische Spoorwegen. Evenals Jacinto Benavente bleef hij zijn hele leven ongehuwd en moest hij zijn homoseksualiteit verborgen houden. Wel had hij enkele goede vrienden en vriendinnen die hem altijd trouw bleven. Vanaf 1922 werd zijn leven getekend door een chronische nierontsteking, waardoor hij lange perioden rust moest houden. Hij trok zich daartoe terug op het platteland. In 1932 moest een van zijn nieren worden verwijderd. In eenzaamheid begon hij romantische poëzie te schrijven. Mensen die hem inspireerden waren James Joyce en Sigmund Freud. In 1927 vestigde hij zich voorgoed in een dorpje ten noorden van Madrid. Voor zijn derde bundel gedichten ontving hij in 1933 de *Premio Nacional de Literatura*. Ook hij wordt gerekend tot de Generatie van '27. Ondanks zijn linkse opvattingen bleef hij tijdens de Burgeroorlog in Spanje, in verband met zijn zwakke gezondheid. Over het algemeen werd hij met rust gelaten, maar aan het eind van de Burgeroorlog werd zijn huis verwoest. Aan zijn vriendschap met verwante geesten als García Lorca, die aan het begin van de Burgeroorlog geëxecuteerd was, was een abrupt einde gekomen. Pas jaren later mocht hij zelf weer publiceren en spreekbeurten houden. In 1942 schreef Carlos Bousoño een indrukwekkende biografie van Aleixandre. Vanaf 1950 verschenen enkele bundels 'poëtisch proza' en werd hij een voorbeeld voor de naoorlogse dichters-generatie. In de loop der tijd schreef hij ook enig prozawerk, zoals een bundel schrijversportretten. In 1949 werd hij benoemd tot hoogleraar Taalkunde en een jaar later trad hij toe tot de *Real Academia de España*. Zijn laatste werk dateert uit 1974. In 1977 werd hij geëerd met de Nobelprijs voor de Literatuur. De jury loofde zijn 'vernieuwende poëzie in de traditie van de Spaanse dichtkunst'.

linkse opvattingen bleef hij tijdens de Burgeroorlog in Spanje, in verband met zijn zwakke gezondheid. Over het algemeen werd hij met rust gelaten, maar aan het eind van de Burgeroorlog werd zijn huis verwoest. Aan zijn vriendschap met verwante geesten als García Lorca, die aan het begin van de Burgeroorlog geëxecuteerd was, was een abrupt einde gekomen. Pas jaren later mocht hij zelf weer publiceren en spreekbeurten houden. In 1942 schreef Carlos Bousoño een indrukwekkende biografie van Aleixandre. Vanaf 1950 verschenen enkele bundels 'poëtisch proza' en werd hij een voorbeeld voor de naoorlogse dichters-generatie. In de loop der tijd schreef hij ook enig prozawerk, zoals een bundel schrijversportretten. In 1949 werd hij benoemd tot hoogleraar Taalkunde en een jaar later trad hij toe tot de *Real Academia de España*. Zijn laatste werk dateert uit 1974. In 1977 werd hij geëerd met de Nobelprijs voor de Literatuur. De jury loofde zijn 'vernieuwende poëzie in de traditie van de Spaanse dichtkunst'.

Zijn laatste levensjaren werd hij opnieuw geteisterd door gezondheidsproblemen en in 1984 overleed hij in Madrid. Postuum werden nog verschillende poëziebundels van hem gepubliceerd en werd vrijwel zijn gehele oeuvre heruitgegeven. In Nederlandse vertaling is slechts in 1978 verschenen: *In een weids domein*, een bloemlezing gedichten in de vertaling van J. Lechner.

De vijfde Spaanse winnaar van de Nobelprijs voor de literatuur was Camilo José Cela (1916-2002), aan wie de prijs werd toegekend in 1989. Zijn boek dat door de jury speciaal vermeld werd, was *La colmena* uit 1951, in het Nederlands *De bijenkorf*, laatst vertaald in 2004 door J.G. Rijkmans. Aan Cela is op deze website een [apart artikel gewijd](#).

Heleen Peeters, 31 augustus 2009

Carlos Bousoño en Vicente Aleixandre, ca. 1950